

ПОЗНАВАЊЕ И ПРИМЈЕНА МЕТОДА КОНТРАЦЕПЦИЈЕ КОД СРЕДЊОШКОЛАЦА У ОПШТИНИ ПЛАВ

Сафет Љешњанин¹, Бисенија Пуришић², Аднан Стриковић³, Весна Цвијовић⁴

CONVERSANCE AND APPLICATION OF CONTRACEPTIVE METHODS WITH HIGH SCHOOL STUDENTS IN THE MUNICIPALITY PLAV

Safet Lješnjaniin, Bisenija Purišić, Adnan Striković, Vesna Cvijović

Сажетак

Увод: О спречавању зачећа – контрацепцији говоримо онда када у било којем моменту прекинемо природне процесе репродукције. Под контрацепцијом се подразумева скуп мера, поступака и средстава којима се постиже спречавање нежељене трудноће. Теоријски, за адолесценте долазе у обзир она иста контрацептивна средства и методе као и за одрасле потенцијалне кориснике. Треба нагласити да је избор контрацептивних средстава и метода за адолесценте, осим стандардних контраиндикација за примјену појединих метода контрацепције, ограничен и степеном њихове психолошке зрелости. У адолесцентном добу, у обзир долазе само привремене, а никако трајне методе контрацепције, као што је на примјер стерилизација. Увек треба одабрати она средства и методе које имају најмањи утицај на будућу фертилност, а уз то водити рачуна о општем развоју, развоју гениталних органа и о ендокрином статусу.

Циљ рада: Циљ овога рада је превасходно да се испита знање средњошколаца о контрацепцији без обзира на то да ли су имали или не сексуалне односе, као и да се испита сексуално понашање код средњошколаца у Општини Плав.

Метод рада: Истраживање спада у категорију студија пресека, нелонгитудинална студија. Истраживање је урађено на репрезентативном узорку који треба да

Summary

Introduction: If one stops with natural process of reproduction, then we talk about contraception. Contraception is a set of measurements, procedures and means that can be used to prevent unwanted pregnancy. Theoretically, adolescents can use same contraceptive means as the adults. It should be emphasised that choice of contraceptive means and methods for adolescents, in exemption of standard contraindication for application of certain contraceptive methods, is also limited with level of their psychological development. With adolescents, we can only prescribe temporarily, and not permanent contraceptive methods, like for example sterilization. When deciding about this problem, we should always bear in mind that we should prescribe methods and means that do not affect their future fertility, and at the same time we should think about their general development, development of genital organs and endocrine system.

Aim: General aim of this professional work is to examine high school students' knowledge about contraception regardless of their sexual activity, as well as examination of sexual behaviour of high school students in the municipality of Plav.

Methods: This research can be put in the category of cross-sectional study, non-longitudinal study. The research has been conducted on representative sample that should give us insight in the knowledge of contraceptive methods and their appliance by high school students in the municipality of Plav. The

¹ Др сц. мед. Сафет Љешњанин, лекар специјалиста гинекологије и акушерства, Дом здравља Плав.

² Др Бисенија Пуришић, специјалиста дјечје превентивне стоматологије, ПЗУ „БИС-ДЕНТ“, Рожаје.

³ Др Аднан Стриковић, лекар специјалиста гинекологије и акушерства, Дом здравља Бијело Поље.

⁴ Др Весна Цвијовић, лекар специјалиста гинекологије и акушерства, Општа болница Бијело Поље.

да увид у познавање метода контрацепције и њеној примјени код средњошколаца Општине Плав. Истраживање је урађено анонимним анкетирањем средњошколаца, априла мјесеца 2016. године.

Резултати истраживања и дискусија: Наше истраживање је показало да је сваки пети средњошколац полно активан, али у првом разреду полно је активан сваки дванаести младић, док ниједна дјевојка није дала потврдан одговор о својој полној активности. Код испитаника четвртог разреда полно активан је сваки трећи испитаник, и то сваки други младић и свака шеста дјевојка. Ако то упоредимо са истраживањима у земљама бивше Југославије, то је упола мање него у Србији, али скоро дупло више него у Босни, а приближно подацима Свјетске здравствене организације за Хрватску. Међутим, самостална испитавања у Хрватској показују да је полно активан/на сваки други младић и свака трећа дјевојка. На питање колико сте имали година када сте први пут имали сексуалне односе испитаници првог разреда, и то младићи, казали су 14,35 година док ниједна дјевојка није одговорила да је имала сексуалне односе. Код испитаника четвртог разреда младићи су казали да су имали 15,71 годину, а дјевојке 16,66 година. Што значи да младићи скоро за годину дана пре ступају у сексуалне односе у односу на дјевојке.

Закључак: Захваљујући интернету и слободнијем живљењу младих, у наредном периоду може се очекивати да млади све чешће ступају у полне односе у узрасту испод 15 година. Управо то обавезује родитеље, наставнике и здравствене раднике да предузму улогу сексуалног васпитача своје дјеце, односно ученика.

Кључне ријечи: контрацепција, средњошколци, Општина Плав.

research has been conducted through anonymous questionnaire of the high school students during the April 2016.

Research results and discussion: Our research has shown that every fifth high school student is sexually active, but in the first grade every twelfth boy is sexually active, while all of the girls have declared that they are not sexually active. Research has also been conducted with fourth year students, and has shown that every third person is sexually active, every second boy and every sixth girl. If we compare these results with research results from the countries of former Yugoslavia, we can notice that this number of sexually active students is half less than in Serbia but almost twice more than in Bosnia, and according to the data of World Health organisation these results are almost same as in Croatia. However, individual questioning in Croatia have shown that every second boy and every third girl in Croatia are sexually active. We asked students how old they were when they had their first sexual intercourse and the results are following: first grade boys said that they were 14,35 years old and girls said that they did not have sexual intercourse. Fourth grade boys said that they were 15,71 years old and girls were 16,66 years old. This leads to the conclusion that boys are one year younger than girls when they have their first sexual intercourse.

Conclusion: Thanks to widespread use of the internet and freer life of adolescents nowadays, it can be expected that they will begin with sexual activity under 15 years of age. This obligates parents, teachers and health workers to take role of sexual educator of their children and students.

Key words: contraception, high school students, municipality of Plav.

УВОД

Оспречавању зачећа – контрацепцији говоримо онда када у било којем моменту прекинемо природне процесе репродукције. Под контрацепцијом се подразумева скуп мера, поступака и средстава којима се постиже спречавање нежељене трудноће. Теоријски, за адолесценте долазе у обзир она иста контрацептивна средства и методе као и за одрасле потенцијалне кориснике. Треба нагласити да је избор контрацептивних средстава и метода за адолесценте, осим стандардних контраиндикација за примјену појединих метода контрацепције, ограничен и степеном њихове психолошке зрелости.

Прихватљивост поједине методе зависи, пре свега, од психичке зрелости особе, од степена мотивације за примјену контрацепције уопште, као и од специфичног афинитета према појединој методи контрацепције. У случају непотпуног соматског сазријевања, треба избегавати примјену оних контрацептивних средстава чије деловање није локално него општег карактера – хормонска контрацепција).

У адолесцентном добу, у обзир долазе само привремене, а никако трајне методе контрацепције. као што је на примјер стерилизација. Увек треба одабрати она средства и методе које имају најмањи утицај на будућу фертилноћ, а уз то водити рачуна о општем развоју, развоју гениталних органа и о ендокрином статусу. Најприкладнија метода контрацепције за поједину особу одређује се након опширне опште, гинеколошке, сексуалне и репродуктивне анамнезе, као и општег и гинеколошког прегледа. При томе се дају детаљне инструкције о правилној употреби одговарајућег средства или методе и о потреби редовних контролних прегледа, обично сваких 3–6 мјесеци.

Контрацептивна средства и методе можемо поделити у неколико група:

- према начину дјеловања, могу бити природна или традиционалан, механичка, хемијска, биолошка;
- према начину употребе, деле се на локална и општа;
- према трајању употребе, деле се на привремена и трајна;
- према кориснику, деле се на она која употребљава жена и она која употребљава мушкарац.

Познавање могућности спречавања зачећа међу адолесцентима у развијеним земљама, а поготово у земљама у развоју, није задовољавајуће и у томе треба тражити један од најважнијих разлога за настанак нежељених трудноћа у адолесцентима. Узрок слабе примјене контрацепције у доба адолесценције јесте неочекиваност полног контакта, недостатак одговарајућег контрацепцијског средства у датом моменту, те одсуство мотивације за примјену контрацепције.

Између започињања полних односа и почетка коришћења контрацепције прође просјечно 12 мјесеци, а око 50% адолесцентних трудноћа догоди се током првих 6 мјесеци када адолесценткиње постану полно активне, а једна петина током првог мјесеца. У Британији при првом полном односу 18% младића и 22% дјевојака не користи никакву заштиту, док у Швајцарској 7,4% полно активних адолесцената не користи ниједан вид заштите. Око 35% адолесценткиња у Хрватској користи неки вид заштите при првом односу.

ЦИЉ РАДА

Циљ овога рада је превасходно да се испита знање средњошколаца о контрацепцији без обзира на то да ли су имали или не сексуалне односе, као и да се испита сексуално понашање код средњошколаца у Општини Плав.

МЕТОД РАДА

Истраживање спада у категорију студија пресека, нелонгитудинална студија. Истраживање је урађено на репрезентативном узорку који треба да да увид у познавање метода контрацепције и њеној примјени код средњошколаца Општине Плав. Истраживање је урађено анонимним анкетирањем средњошколаца.

Циљну популацију су чинили ученици првог и четвртог разреда Средње мјешовите школе „Бећо Башић“ из Плава, и то само ученици који похађају гимназију и средњу медицинску школу.

Истраживање је урађено у априлу мјесецу 2016. године.

Табела 1. Укупан број ученика у I и IV разреду и проценат анкетираних ученика.

Ред. број	Разред / Број ученика	Укупан број ученика	Број анкетираних ученика	Процент анкетираних ученика
0	1	2	3	4
1	Први разред	165	59	35,70
2	Четврти разред	130	49	37,60
3	УКУПНО	295	108	36,60

2. Структура испитаника с обзиром на пол и разред**РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА****1. Укупан број ученика I и IV разреда и проценат анкетираних ученика**

Узорак средњошколаца који је био предмет овог истраживања изведен је од укупног броја ученика првог и четвртог разреда Средње мјешовите школе „Бећо Башић“ из Плава и то само ученици који похађају гимназију и медицинску школу. Укупан број ученика у оба разреда и смјера је 295, и то: први разред има укупно 165 ученика, а анкетирано је 59 или 35,70% и четврти разред има укупно 130 ученика, а анкетирано је 49 или 37,60%.

У првом разреду је нешто већи број женских испитаника у односу на мушкарце, док у четвртог разреда је скоро исти број оба пола.

Табела 2. Структура испитаника с обзиром на пол и разред.

Ред. број	Разред	Смјер	Мушко	Женско	Свега
0	1	2	3	4	5
1	Разред I	Гимназија	15	15	30
2	Разред I	Медицинска	12	17	29
3	УКУПНО		27	32	59
4	Разред IV	Гимназија	15	10	25
5	Разред IV	Медицинска	9	15	24
6	УКУПНО		24	25	49
7	СВЕУКУПНО	Два смјера	51	57	108

3. Старосна структура испитаника

Испитаници првог разреда су просјечне старости од 15,30 година и скоро исте старости су и младићи и дјевојке, то исто важи

и за испитанике четвртог разреда, с тим да је просјек година код четвртог разреда 17,94 године. Значи испитивање је рађено на испитаницима старости од 15 до 18 година.

Табела 3. Старосна структура испитаника.

Ред. број	Разред	Смјер	Мушко	Женско	Просјек година
0	1	2	3	4	5
1	Разред I	Гимназија	15,33	15,33	15,33
2	Разред I	Медицинска	15,25	15,29	15,27
3	УКУПНО		15,29	15,31	15,30
4	Разред IV	Гимназија	18,00	17,90	17,95
5	Разред IV	Медицинска	17,88	18,00	17,94
6	УКУПНО		17,94	17,95	17,94

4. Полна активност испитаника

У првом разреду је полно активно 5 ученика или 8,47%, и то 18,51% младића док ниједна дјевојка није дала одговор да је

полно активна, док у четвртог разреду полно активно је 17 ученика или 34,69% и то 13 младића или 54,16% и 4 дјевојке или 16,00%.

Табела 4. Полна активност испитаника.

Ред. број	Полна активност испитаника	1. разред			4. разред		
		Укупан број	Мушко	Женско	Укупан број	Мушко	Женско
0	1	2	3	4	5	6	7
1	Полно активни: број %	5 8,47	5 18,51	0 0,00	17 34,69	13 54,16	4 16,00
2	Полно неактивни: број %	54 91,53	22 81,49	32 100,00	32 65,31	11 45,84	21 84,00
3	УКУПНО	59	27	32	49	24	25

5. Да ли сте у сталној вези

У првом разреду 16,94% испитаника је дало одговор да је у сталној вези и то: 8 младића или 29,62% и 2 дјевојке или 6,25%,

док у четвртог разреду у сталној вези је 25,00% испитаника, и то: 5 младића или 26,32% и 6 дјевојка или 24,00%.

Табела 5. Да ли сте у сталној вези.

Р е д . број	Да ли сте у сталној вези	1. разред			4. разред		
		У к у п а н број	Мушки	Женски	У к у п а н број	Мушки	Женски
0	1	2	3	4	5	6	7
1	ДА: број %	10 16,94	8 29,62	2 6,25	11 25,00	5 26,32	6 24,00
2	НЕ: број %	49 83,06	19 70,38	30 93,75	33 75,00	14 73,68	19 76,00
3	УКУПНО	59	27	32	44	19	25

6. Да ли бисте користили контрацепцију

У првом разреду њих 19,29% би обавезно користило контрацепцију, док тај проценат је далеко већи код четвртог разреда и он износи 46,68%. Када су у питању младићи у првом разреду њих 29,62% би користило контрацепцију, док у четвртог разреду 62,50%, што значи да су младићи четвртог разреда највероватније боље информисани о примјени контрацепције. Када посматрамо дјевојке у

првом разреду само њих 10,00% би користило контрацепцију, док у четвртог разреду 28,57%, што опет може да се тумачи бољом информисаношћу дјевојака четвртог разреда.

Никад не би користило контрацепцију 73,34% дјевојака првог разреда и 61,90% дјевојака четвртог разреда, што је јако висок проценат. За разлику од дјевојака проценат младића је далеко мањи број који не би користило контрацепцију, посебно младићи четвртог разреда.

Табела 6. Да ли бисте користили контрацепцију.

Ред. број	Да ли бисте користили контрацепцију	1. разред			4. разред		
		У к у п а н број	Мушки	Женски	У к у п а н број	Мушки	Женски
0	1	2	3	4	5	6	7
1	Да, обавезно: број %	11 19,29	8 29,62	3 10,00	21 46,68	15 62,50	6 28,57
2	Само кад сам у вези: број %	9 15,78	6 2,22	3 10,00	3 6,66	1 4,16	2 9,53
3	Само за непланирани секс: број %	8 14,06	6 22,22	2 6,66	5 11,11	5 20,84	0 0,00
4	Никад: број %	29 50,87	7 25,92	22 73,34	16 35,55	3 12,50	13 61,90
5	УКУПНО	5	27	30	45	24	21

7. Коју методу контрацепције бисте користили

Младићи првог разреда би користили највише кондом 92,30%, а дјевојке таблете 75,00%. Младићи четвртог разреда највише би користили кондом 95,84%, а дјевојке 52,94% таблете и 41,18% кондом код партнера. Од осталих метода контрацепције познају још само спиралу, док ниједан испитаник у оба

разреда није поменуо спермицидна средства, апстиненцију, дијафрагму или прекинути сношај.

Овај податак је јако битан јер на основу њега видимо колико су ученици едуковани када је у питању врста контрацепције, начин примјене и када коју контрацепцију млади треба да користе.

Табела 7. Коју методу контрацепције бисте користили.

Ред. број	Коју методу контрацепције бисте користили	1. разред			4. разред		
		Укупан број	Мушки	Женски	Укупан број	Мушки	Женски
0	1	2	3	4	5	6	7
1	Таблете: број %	26 44,83	2 7,77	24 75,00	10 24,39	1 4,16	9 52,94
2	Спиралу: број %	5 8,62	0 0,00	5 15,62	1 2,44	0 0,00	1 5,88
3	Кондом: број %	27 46,55	24 92,30	3 9,38	30 73,17	23 95,84	7 41,18
4	Спермицид: број %	0 0,00	0 0,00	0 0,00	0 0,00	0 0,00	0 0,00
5	Апстиненцију: број %	0 0,00	0 0,00	0 0,00	0 0,00	0 0,00	0 0,00
6	Дијафрагму: број %	0 0,00	0 0,00	0 0,00	0 0,00	0 0,00	0 0,00
7	Прекинути сношај: број %	0 0,00	0 0,00	0 0,00	0 0,00	0 0,00	0 0,00
8	УКУПНО	58	26	32	41	24	17

8. Који извор информација најчешће користите када је контрацепција у питању

Када су у питању информације о контрацепцији испитаници првог разреда најчешће користе интернет и то њих 41,39%, а затим пријатеље 22,41%, а тек 20,69% се саветује са лекаром. Младићи најчешће користе интернет 51,86%, а затим пријатеље 29,63%, док дјевојке интернет 32,27%, а затим лекара и родитеље са по 25,80%.

Код четвртог разреда, такође, на првом мјесту је интернет са 40,42%, затим лекар са 31,91%. Занимљиво је да код четвртог разреда родитељи као извор информација учествују само са 6,38%. Младићи четвртог разреда највише информација добијају преко интернета и то 50,00%, док дјевојке од лекара 43,47%, што је јако добро.

Табела 8. Који извор информација најчешће користите када је контрацепција у питању.

Ред. број	Који извор информација најчешће користите када је контрацепција у питању	1. разред			4. разред		
		Укупан број	Мушки	Женски	Укупан број	Мушко	Женски
0	1	2	3	4	5	6	7
1	Интернет: број %	24 41,39	14 51,86	10 32,27	19 40,42	12 50,00	7 30,43
2	Љекар: број %	12 20,69	4 14,81	8 25,81	15 31,91	5 20,84	10 43,47
3	Пријатељи/ вршњаци: број %	13 22,41	8 29,63	5 16,12	10 21,29	7 29,16	3 13,05
4	Родитељи: број %	9 15,51	1 25,80	8 25,80	3 6,38	0 0,00	3 13,05
5	УКУПНО	58	27	31	47	24	23

9. Због чега бисте користили контрацепцију

Код испитаника првог разреда највише њих не би користило контрацепцију 39,65%, и то дјевојке у 58,07%, док младићи у 18,51%. Због страха од полних болести 48,15% младића би користило контрацепцију, а 29,03% дјевојака због страха од нежељене трудноће.

Код испитаника четвртог разреда највише њих 44,68% контрацепцију би користило због страха од нежељене трудноће, и то младићи у 50,00%, а дјевојке у 39,13%. Међу дјевојкама 39,13% не би уопште користиле контрацепцију.

Табела 9. Због чега бисте користили контрацепцију.

Ред. број	Због чега бисте користили контрацепцију	1. разред			4. разред		
		Укупан број	Мушки	Женски	Укупан број	Мушки	Женски
0	1	2	3	4	5	6	7
1	Због страха од полних болести: број %	17 29,32	13 48,15	4 12,90	16 34,05	11 45,84	5 21,74
2	Због страха од нежељене трудноће број %	18 31,03	9 33,34	9 29,03	21 44,68	12 50,00	9 39,13

3	Не би користио/ла контрацепцију: број %	23 39,65	5 18,51	18 58,07	10 21,27	1 4,16	9 39,13
4	УКУПНО	58	27	31	47	24	23

10. Да ли сматрате да је контрацепција недовољно доступна свима

Испитаници првог разреда њих 32,78% нема став о недоступности контрацепције, а 27,58% не мисли да је недоступна свима, док 22,41% мисли да је недоступна због недовољне информисаности о контрацепцији. Младићи у највећем проценту, њих

40,74%, не мисли да је контрацепција недоступна, док 48,41% дјевојака нема став о овом питању.

Код испитаника четвртог разреда њих 36,17 % мисли да је недовољно доступна због слабе информисаности ученика о контрацепцији, и то: младићи у 37,50%, а дјевојке у 34,79%.

Табела 10. Да ли сматрате да је контрацепција недоступна довољно свима.

Ред. број	Да ли сматрате да је контрацепција недоступна довољно свима	1. разред			4. разред		
		Укупан број	Мушки	Женски	Укупан број	Мушки	Женски
0	1	2	3	4	5	6	7
1	Да, јер је скупа: број %	6 10,34	5 18,53	1 3,22	2 4,25	1 4,16	1 4,34
2	Да, јер нису сви довољно информисани о њој: број %	13 22,41	6 22,22	7 22,58	17 36,17	9 37,50	8 34,79
3	Да, јер не може да се купи свуда: број %	4 6,89	1 3,70	3 9,67	2 4,25	1 4,16	1 4,34
4	Не мислим да је недоступна: број %	16 27,58	11 40,74	5 16,12	16 34,12	11 45,58	5 21,74
5	Немам став: број %	19 32,78	4 14,81	15 48,41	10 21,21	2 8,33	8 34,79
6	УКУПНО	58	27	31	47	24	23

11. Да ли бисте се обратили гинекологу за савјет о одабиру врсте контрацепције

Испитаници првог разреда њих 52,63% би се обратило гинекологу, и то младићи у 30,76% а дјевојке у 70,96%, док 69,24% младића не би

се обратило гинекологу за савјет о одабиру врсте контрацепције, нити 29,04% дјевојака.

Код испитаника четвртог разреда исти проценат (52,17%) би се обратио гинекологу, и то: младићи 45,83%, а дјевојке 59,09%.

Табела 11. Да ли бисте се обратили гинекологу за савјет о одабиру врсте контрацепције.

Ред. број	Да ли бисте се обратили гинекологу за савјет о одабиру врсте контрацепције	1. разред			4. разред		
		Укупан број	Мушки	Женски	Укупан број	Мушки	Женски
0	1	2	3	4	5	6	7
1	Да: број %	30 52,63	8 30,76	22 70,96	24 52,17	11 45,83	13 59,09
2	Не: број %	27 47,37	18 69,24	9 29,04	22 47,83	13 54,17	9 40,91
3	УКУПНО	57	26	31	46	24	22

12. Да ли вам је неугодно купити кондом

Највећи број испитаника првог разреда, њих 70,68%, одговорио је да им је неугодно купити кондом, и то: младићи у 44,45%, а дјевојке чак у 93,55%.

Код испитаника четвртог разреда 51,06% одговорило је са ДА, и то 41,66% младића и 60,68% дјевојака.

Табела 12. Да ли вам је неугодно купити кондом.

Ред. број	Да ли вам је неугодно купити кондом	1. разред			4. разред		
		Укупан број	Мушки	Женски	Укупан број	Мушки	Женски
0	1	2	3	4	5	6	7
1	Да: број %	41 70,68	12 44,45	29 93,55	24 51,06	10 41,66	14 60,68
2	Не: број %	17 29,32	15 55,55	2 6,45	23 48,94	14 58,34	9 39,14
3	УКУПНО	58	27	31	47	24	23

13. Сматрате ли да контрацепцијска пилула нарушава здравље

Највећи број испитаника оба разреда сматра да контрацепцијска пилула нару-

шава здравље, и то: код испитаника првог разреда у 67,85%, а код испитаника четвртог разреда у 65,22%.

Табела 13. Сматрате ли да контрацепцијска пилула нарушава здравље.

Ред. број	Сматрате ли да контрацепцијска пилула нарушава здравље	1. разред			4. разред		
		Укупан број	Мушки	Женски	Укупан број	Мушки	Женски
0	1	2	3	4	5	6	7
1	Да: број %	38 67,85	14 53,85	24 80,00	30 65,22	18 75,00	12 54,54
2	Не: број %	18 32,15	12 46,15	6 20,00	16 34,78	6 25,00	10 45,46
3	УКУПНО	56	26	30	46	24	22

14. Да ли бисте оставили партнера када би одбио/ла користити контрацепцију

Испитаници првог разреда, њих 48,08%, дало је одговор да би оставило партнера уколико би одбио да користи контрацепцију а 51,92% неби оставило партнера.

Док испитаници четвртог разреда, њих 38,88% би оставило партнера, а 61,12% не би оставило партнера ако би одбио користи контрацепцију.

Табела 14. Да ли бисте оставили партнера када би одбио/ла користити контрацепцију.

Ред. број	Да ли бисте оставили партнера када би одбио/ла користити контрацепцију	1. разред			4. разред		
		Укупан број	Мушки	Женски	Укупан број	Мушки	Женски
0	1	2	3	4	5	6	7
1	Да: број %	25 48,08	7 31,82	18 60,00	14 38,88	5 31,25	9 45,00
2	Не: број %	27 51,92	15 68,18	12 40,00	22 61,12	11 68,75	11 55,00
3	УКУПНО	52	22	30	36	16	20

15. Колико сте имали година када сте први пут имали сексуалне односе

Испитаници првог разреда били су просјечно стари 14,35 година када су имали први пут сексуалне односе, и то је просјек само за младиће, док ниједна дјевојка

првог разреда није одговорила потврдно на питање да ли је имала сексуалне односе.

Код испитаника четвртог разреда просјечна старост је 16,18 година, и то код младића 15,71 а код дјевојака 16,66 године.

Табела 15. *Колико сте имали година када сте први пут имали сексуалне односе.*

Ред. број	Године старости ступања у прве сексуалне односе	1.разред			4.разред		
		Укупан број	Мушки	Женски	Укупан број	Мушки	Женски
0	1	2	3	4	5	6	7
1	Укупан број полно активних ученика	5	5	0	17	13	4
2	Средња вриједност година	14,35	14,35	0	16,18	15,71	16,66

ДИСКУСИЈА

Период адолесценције је период прелаза из дјетињства у зрелост у којем се догађају психичке и соматске промјене које могу утицати на здравље, репродуктивну моћ и сексуалност будуће жене. Адолесценти су добна група која здравствено, социјално и емоционално чини високоризичну групу, а они чине преко 30% цјелокупног свјетског становништва. Они су константно промјенљива популација, и оно што је важно за једну генерацију не мора да важи за сљедећу. Према истраживањима Грунбаума и сарадника (2001), у САД је 45,6% полно активних адолесцената (48,5% младића и 42,9% дјевојака), а од тога је 6,6% адолесцената изјавило да су први полни однос имали прије тринаесте године. Удио адолесценткиња који су имале полне односе прије петнаесте године, у САД је 14%, у Канади, Француској и Великој Британији 4–9%, а у Шведској 12%. У Хрватској, према студијама проведеним у четири велика града (Загреб, Сплит, Ријека и Осиек), 39,4% адолесцената ступило је у полне односе (51% младића и 27% дјевојака), и то дјевојке са 16 година, а младићи са 15 година. Слични су подаци и за Србију, односно за подручје Београда, гдје адолесценти ступају у полне односе прије седамнаесте године. У Новом Саду 2011. године анкетирано је 408 средњошколки, узраста 17–19 година о

употреби контрацепције и сексуалној активности. Сексуално активно је 53%. У Тузли, 2003. године. анкетирано је 2.995 средњошколаца старости 14–19 година, у 11 општина. Полно активних било је 13,18%, просечна доб ступања у сексуалне односе код девојчица је 16,5 година, а код дечака 15,7 година.

Према Америчком центру за контролу и превенцију болести (CDC), који је спровео испитивање и објавио резултате 2007. године, 95% државних средњих школа нуди програме сексуалног образовања. 90% адолесцената се слаже да углавном млади људи имају сексуалне односе пре него што су стварно спремни за то. При првом сексуалном односу, 78% девојака и 85% младића је користило бар једно контрацептивно средство, због АИДС епидемије. Кондом је најпопуларније контрацептивно средство. Захваљујући сексуалном образовању, ови млади људи касније ступају у сексуалне односе и одговорније се понашају користећи контрацепцију.

Australian and New Zealand Journal of Public Health 6. 10. 2010. објавио је истраживање Факултета социјалних наука *La Trobe Univeristy* које је спроведено у 300 средњих школа Аустралије међу ученицима другог и четвртог разреда. Анкетирано је 8.800 ученика у три наврата од 1997. до 2008. Пратила се сексуална активност. Добијени резултати говоре да је 61% девојака

четвртог разреда средње школе имало је сексуалне односе, према 43% младића истог узраста. Десет година раније та разлика је била незнатна, 48% девојака и 47% младића. Овом порасту сексуалне активности допринео је алкохол и ризично сексуално понашање.

Свјетска здравствена организација провела је истраживање *Health behaviour in school-aged children (HBSC)* те је у извјешћу за 2009. и 2010. годину презентирала резултате који се односе на сексуално понашање петнаестогодишњака диљем Еуропе (Сигге и сур., 2012). Ово истраживање је показало како је 13% дјевојчица и 26% дјечака у Хрватској имало сполне односе. Занимљив резултат уочен је на Гренланду гдје је 71% дјевојчица и 46% дјечака имало сексуални однос. Дрastiчна разлика међу половима уочена је у Јерменији гдје је 2% дјевојчица и 45% дјечака имало сексуални однос. Што се тиче употребе контрацепцијских средстава, у Хрватској је 81% девојака и 83% младића користило кондом као заштиту при задњем полном односу. Постотак је драстично нижи у случају коришћења контрацепцијских пилула као средстава заштите – 8% девојака и 7% младића.

Наше истраживање је показало да је сваки пети средњошколац полно активан, али у првом разреду полно је активан сваки дванаести младић, док ниједна дјевојка није дала одговор да је полно активна. Код испитаника четвртог разреда полно активан је сваки трећи испитаник, и то сваки други младић и свака шеста дјевојка. Ако то упоредимо са истраживањима у земљама бивше Југославије то је упола мање него у Србији, али скоро дупло више него у Босни, а приближно подацима Свјетске здравствене организације за Хрватску. Међутим, самостална испитавања у Хрватској показују да је полно активан сваки други младић и свака трећа дјевојка.

На питање да ли сте у сталној вези, сваки шести младић првог разреда је потврдно

одговорио, а код испитаника четвртог разреда је потврдно одговорио сваки четврти, што значи да испитаници старијих разреда су више у „сталним” везама.

На питање о употреби контрацепције сваки други испитаник првог разреда је рекао да не би користио контрацепцију, а сваки пети да би је користио. Док испитаници четвртог разреда су дали скоро обрнуте одговоре, то јест сваки други би користио контрацепцију а сваки трећи је не би користио. Можемо закључити да су испитаници четвртог разреда највероватније боље упућени када је у питању употреба контрацепције и да су зато њихови одговори скоро на сва питања реалнији и очекиванији.

На питање коју би методу контрацепције користили младићи првог разреда њих 92,30% се изјаснило за кондом, док дјевојке истог разреда, двије трећине анкетираних, одговорило је да би користило таблете. Код испитаника четвртог разреда, такође, младићи наводе кондом у 95,84% одговора, а дјевојке подједнако би користиле таблете и кондом и то свака друга испитаница.

Најчешћи извор информација када је у питању коришћење контрацепције за испитанике првог разреда је интернет, а тек следе пријатељи и љекар. Родитељ је на задњем мјесту као извор информација о контрацепцији. Сваки други младић је одговорио да је интернет на првом мјесту, а сваки трећи је навео пријатеља или друга, док код девојака, свакој трећој интернет је извор информација, а свакој четвртој пријатељи или родитељи. Код испитаника четвртог разреда интернет је на првом мјесту као извор информација када је у питању коришћење контрацепције, али добро је да је сваки трећи рекао да му је љекар извор информација, а свака друга девојка је истакла да информације о контрацепцији добија од љекара, што је јако добро. Свака трећа се информише преко интернета.

На питање због чега бисте користили контрацепцију испитаници првог разреда

су најчешће одговарали да не би користили контрацепцију, међутим одговори су различити када посматрамо пол – тако сваки други младић би користио контрацепцију због страха од полних болести, а сваки трећи због због страха од нежељене трудноће; док дјевојке двије од три не би користиле контрацепцију уопште, а свака трећа би је користила због страха од нежељене трудноће. Код испитаника четвртог разреда скоро сваки други испитаник би користио контрацепцију због страха од нежељене трудноће, и то сваки други младић и двије од три дјевојке, а тек следи употреба контрацепције од страха од полних болести.

На питање да ли сматрате да је контрацепција недоступна свима, испитаници првог разреда мисле, односно сваки трећи сматра да није недоступна, посебно младићи тако мисле, док свака пета дјевојка сматра да није довољно доступна, јер нијесу довољно информисани о контрацепцији. Код испитаника четвртог разреда, такође, сваки трећи мисли да је контрацепција недоступна младима због лоше информисаности о контрацепцији и исти одговор су дали и младићи и дјевојке четвртог разреда, да је основни узрок недоступности контрацепције слаба информисаност младих о контрацепцији.

На питање да ли би се обратио гинекологу за савјет о одабиру контрацепције позитивно је одговорио сваки други испитаник првог разреда, и то сваки трећи младић и њих четири од пет анкетираних дјевојака, код испитаника четвртог разреда сваки други младић или дјевојка би се обратили гинекологу за савјет о контрацепцији.

На питање да ли вам је неугодно купити кондом, испитаници првог разреда већином су одговорили са да, и то два од три анкетираних. Када посматрамо пол са да је одговорио сваки други младић, али и 93,55% дјевојака. Код четвртог разреда сваки други испитаник је одговорио са да, али дјевојке у нешто већем проценту од младића.

На питање о штетности контрацепције највећи број испитаника оба разреда сматра да контрацептивна пилула нарушава здравље, и то свака друга дјевојка оба разреда и два од три анкетираних младића оба разреда.

На питање да ли бисте оставили партнера ако би одбио користити контрацепцију сваки други испитаник првог разреда је одговорио са да, док тај проценат је мањи код испитаника четвртог разреда; са да је одговорио један од три испитаника, што значи да су испитаници четвртог разреда у „стварним” везама или су те везе емотивно чвршће, односно стабилније.

На питање колико сте имали година када сте први пут имали сексуалне односе испитаници првог разреда и то младићи су казали 14,35 година, док ниједна дјевојка није одговорила потврдно да је имала сексуалне односе; код испитаника четвртог разреда младићи су казали да су имали 15,71 годину, а дјевојке 16,66 година. Што значи да младићи скоро за годину дана раније ступају у сексуалне односе у односу на дјевојке.

ЗАКЉУЧАК

Ученици првог разреда су на постављена питања често давали контрадикторне одговоре, нијесу довољно упознати са контрацепцијом и када је у питању полно искуство највише информација настоје добити преко интернета. Док ученици четвртог разреда су дали рационалније одговоре, боље су упућени у методе контрацепције и у већем броју се обраћају лекару за савјет о контрацепцији за разлику од првог разреда гдје је тај број занемарљив.

Када посматрамо резултате ступања у прве сексуалне односе видимо да ученици првог разреда ступају знатно млађи, и то са 14,35 година, а четвртог дјечаца са 15,71 а дјевојке са 16,66 година.

Што значи да се захваљујући интернету и слободнијем живљењу младих у наредном

периоду може очекивати да млади све чешће ступају у полне односе пре петнаесте године. Управо то обавезује родитеље, наставнике и здравствене раднике да морају предузети улогу сексуалног васпитача своје

дјеце, односно ученика, јер у супротном ћемо све чешће имати нежељене трудноће код адолесцената, а и сада није занемарљив тај број, па чак и у нашој општини.

ЛИТЕРАТУРА

1. Петковић С., Радосављевић А., Контрацепција. Медицински факултет, Београд; 1997.
2. Тасић Ј. Планирање породице – контрацепција и стерилизација. У: Плећаш Д, Станимировић Б., Станковић А., Васиљевић М. ед. Гинекологија и акушерство. Друго допуњено издање ед. Београд, СІВІД, 2006; 92–100.
3. Берисавац М. Контрацептивна средства. Предности и заблуде. Београд; 2008.
4. Савић-Митић Ж., Траиловић М., Митић Д. Познавање и примена метода контрацепције међу адолесцентима у Дому ученика средњих школа у Зајечару. Тимочки медицински гласник, 2012; 37(3): 139–144.
5. Хаџимехмедовић А., Балић А., Балић Д. Познавање и примена метода контрацепције код средњошколаца тузланског кантона. Медицински гласник, 2006; 3: 53–57.
6. Рашевић М., Седлецки К. Сексуално и репродуктивно понашање младих корисница интернета у Србији. Срп Арх Целок Лек 2013; 141(9-10): 653–658.
7. Мијановић Д. Регулација фертилитета у адолесцентном узрасту. У: Бојовић С. и сар., ур. Хумана репродукција. Научна књига, Београд, 2003; 440–447.
8. Павичић Балдани Д. Дјечија и адолесцентна гинекологија. У: Шимунић В. и сар., ур. Гинекологија. Медицинска библиотека, Загреб, 2001; 161–176.
9. Драмужић В. Дјечија и адолесцентна гинекологија. У: Курјак А. и сар., ур. Гинекологија и перинатологија. Вараждинске Топлице, Знанствена библиотека, 1995: 537–587.
10. Рашевић М, Седлецки К. Сексуално и репродуктивно понашање младих корисница интернета у Србији. Срп Арх Целок Лек 2013; 141(9–10): 653–658.

Контакт: